

IMPACTUL CRIZEI MONDIALE ASUPRA ARTISTULUI

THE IMPACT OF WORLD CRISIS ON THE ARTIST

MIHAI-COSMIN IATEȘEN¹,

doctor în arte plastice și decorative, lector universitar,
Universitatea Națională de Arte *George Enescu*, Iași, România

CZU 7:316.422.6

Noua criză mondială determinată de extinderea pandemiei cu virusul COVID-19 la scară globală a impus o serie de adaptări și reconfigurări nu numai în ceea ce privește distanțarea socială, tele-munca sau instruirea online, ci și o serie de abordări diferite în domeniul educației artistice și a culturii. Efectele cauzate de criză produc o serie întreagă de discrepanțe în domeniul învățământului artistic care îi pot altera dimensiunile sale culturale. Dimensiunile culturale ale învățământului artistic se axează pe resursele didactice și pe obiectivele educației estetice, dar și pe mijloacele specifice. Aceste obiective sunt structurate pe baza unui sistem de valori la care au aderat treptat toți factorii educaționali. Mutațiile ce se produc datorită distanțării sociale se reflectă și asupra artei, având, în cele din urmă, legătură cu trăirile și emoțiile specifice spiritului artistic.

Cuvinte-cheie: artă, materie, formă, spirit, criză, tradiție, tehnologie, metamorfoză

¹ E-mail: iatecos@yahoo.com

The new global crisis caused by the spread of the COVID-19 virus pandemic on a global scale has required a series of adaptations and reconfigurations not only in terms of social distancing, teleworking or online training, but also a number of different approaches in the field of artistic education and culture. The effects caused by the crisis produce in the field of artistic education a whole series of discrepancies that can alter its cultural dimensions. The cultural dimensions of artistic education focus on the teaching resources and the objectives of aesthetic education, but also on specific means. These objectives are structured on the basis of a system of values to which all the educational factors have gradually adhered. The mutations that occur due to the social distance are also reflected on art, being ultimately related to the feelings and emotions specific to the artistic spirit.

Keywords: art, matter, form, spirit, crisis, tradition, technology, metamorphosis

Introducere

În documentarea pentru dezbateră a acestei problematice m-a impresionat o frumoasă afirmație a profesorului psihopedagog Constantin Cucuș, prin care vom înțelege cât de mult valorează inserția individului în societatea contemporană, „spirituală, polimorfă și dinamică”. „În căutarea celui alt ne descoperim pe noi înșine, ne dăm seama de ceea ce suntem, sperăm și merităm. Frumusețea existențială ne este dată de celălalt, de miracolul evadării din sine, de proiectarea în altul, de iubirea celui apropiat, ca și a celui îndepărtat” [1 p. 133].

Criza pandemiei a produs efecte care au determinat o reconfigurare a activității din majoritatea domeniilor, alterând o succesiune întreagă de factori. Ne este cunoscut faptul că domeniile de impact major sunt multiple: economic, social, cultural și politic. Printre factorii care pot minimiza calitatea nivelului cultural se regăsesc: finanțarea, promovarea, accesul și receptarea publicului față de produsul artistic. Scopurile susținerii dimensiunii culturale a actului artistic în societate pot aduce o serie de beneficii, cum ar fi: educația, creativitatea, oportunitatea unei comunicări care stimulează socializarea, schimbul de informații cu caracter identitar pentru publicul larg. Dezvoltarea cunoașterii civilizației și sprijinirea erudiției în diferite domenii, pe variate nivele, determină o influență pozitivă asupra eficienței și productivității muncii. Funcționalitatea, necesitatea și utilitatea socială a artei au fost puse adesea în discuție alături de rolul terapeutic al creativității și al actului artistic în general.

Dimensiunile educativ-culturale și estetice ale artei

Profesorul și psihopedagogul Constantin Cucuș ne îndrumă, prin intermediul lucrării sale intitulată *Pedagogie*, în direcția estetică și artistică a formării unei personalități umane. În cadrul acestei lucrări, scopurile și obiectivele estetice sunt corelate cu anumite dimensiuni civice, culturale, morale, profesionale. Studiind rezultatele științifice ale unor cercetători, cum ar fi René Hubert, C. Cucuș, vom desluși trei categorii de finalități ale educației artistice: „naționale și sociale (tradiții și obiceiuri artistice, artizanale și culturale), tehnice și profesionale (prin dezvoltarea aptitudinilor și competențelor profesionale), estetice propriu-zise (creație, percepție și receptare de lucrări și opere de artă)” [1 p. 72-73]. În contextul crizei la care facem referire, dimensiunile civice, culturale, morale și profesionale suferă multiple transformări. Vom constata faptul că aplicativitatea conținuturilor specifice disciplinelor cu caracter practic presupune, în acest context, adoptarea unor strategii didactice excepționale. Experiențele estetice conduc la cizelarea și rafinarea spiritului în societate. Opera de artă generatoare de idei și simboluri devine ea însăși o metaforă generalizatoare pe care societatea o va lua drept model.

Valori și atitudini ale artei și artistului în criza din societatea contemporană

La nivel artistic putem afirma că domeniul nostru se confruntă deja cu o criză sistemică, care a determinat o anumită excludere a valorilor și atitudinilor benefice pe care le aduc artiștii în societate. Promovarea actului artistic produs anterior crizei a indus senzația că totul este normal, că viața are un curs firesc. Domeniul artistic a fost și rămâne cel mai afectat, pentru că prezintă o perspectivă multiplă (educație, creație și receptare). Triunghiul de percepție estetică în domeniul artistic (emițător – creator – receptor) are de suferit, deoarece interacțiunea dintre cei trei factori se bazează mult pe comunicarea

directă și intensă între cei implicați. „Obiectul de artă este o realitate care se face și reface continuu” [1 p. 80]. Prin intermediul artistului și al receptorului obiectul de artă este mereu „înnobilat” cu semnificații și atitudini, indiferent de dificultățile prin care trece societatea. Asemănător începutului de secol XX, în noul context contemporan educația interculturală va fi viabilă, cu atât mai mult pentru că „se bazează pe valori multiple și se caracterizează prin coerență, solidaritate și funcționalitate, reglându-și deschiderea și către alte formațiuni culturale” [1 p. 132].

Momentele principale ale umanității ne vor prezenta și numeroase evenimente care s-au desfășurat, de obicei, în spațiul public. Acestea vor implica interacțiunea umană, coagularea emoțiilor, trăirilor estetice care produc un efect sufletesc tonic. Printre efectele acestora se regăsesc: alienarea spirituală și însingurarea omului contemporan. Criticul de artă Suzi Gablik susține, în pledoariile sale pentru întoarcerea autorității morale a artei, că, la sfârșitul anilor '70, în Anglia, în urma dezbaterilor pe teme de etică și estetică, apăruseră mai multe grupuri de critici. Printre critici se regăseau Sir Ernst Gombrich, Sir Keneth Clark și John Berger. În al VII-lea deceniu s-au remarcat scriitorii neomarxiști. Aceștia și-au asumat rolul de „emisari ai schimbării culturale”, fiind foarte indignați de evoluția nefastă și irresponsabilă a fenomenului artistic în capitalism și anticipând criza artei contemporane. Există și opinii mai optimiste, cum ar fi cea emisă de Marcel Breazu, care afirmă convingător că „nu pot să cred în moartea artei și nici în reducerea operei de artă numai la elementul ei estetic” [2 p. 235].

Forma și mutațiile conceptuale în artă

Aceste procese determină efecte ce se vor produce în domeniul creației artistice, cum ar fi acela de predispoziție amplificată pentru studierea materiei în cele mai detaliate forme. Realitatea cotidiană este fragmentată asemeni pieselor dintr-un joc tip puzzle. Asistăm la schimbarea accentului de pe coordonata spațială la importanța acordată din punct de vedere temporal. În funcție de timpul parcurs forma suportă o serie de alterații și dobândește unele aspecte diferite prin metamorfozarea elementelor de limbaj. În principiu, descompunerea și recompunerea formei, metode aplicabile în procesul de metamorfozare, se fundamentează acum pe un real pretext – adaptare, interpretare și redefinire în plan compozițional în funcție de subiect și experiențele acestuia. Holograma sau interacțiunea video sunt rezultatele aplicării beneficiilor tehnologiei computerizate moderne. Aceste rezultate, cândva imposibile, facilitează reconfigurarea mediului ambiant printr-o prismă stilistică ce aparține trecutului, explorându-se astfel noi experiențe. Câteva considerații emise de unii esteticieni, cercetători și teoreticieni prin care anticipau un declin al artei anunțau efectele capitalismului în acest domeniu încă din anii '70 ai secolului XX.

Considerații despre conceptele din trecut în artă

Reconsiderarea conceptelor artistice a creat dezbateri intense. Probleme ca funcția socială și adresabilitatea operei de artă au fost dezbătute adesea. Conceptul de „artă pentru artă” a fost pus în practică printr-un „control dominant asupra accesului la artă impus de sistemul de galerii” și a întâmpinat o adversitate înverșunată din partea artiștilor sau criticilor marxiști. Lucy R. Lippard¹ a decriptat strategiile utilizate de artiști pentru dematerializarea artei în lucrarea *Șase ani – dematerializarea obiectului de artă*². Ea a oferit exemplul sculptorului conceptual Robert Smithson, activist, preocupat de destinul planetei, adept al concepției „sculpture on the spot” (sculptură la fața locului). De la arta în aer liber la performance, arta, ca spectacol, nu a fost decât un pas. Dorința

1 Lucy R. Lippard – scriitoare americană, critic de artă, activistă și curator, autoare a peste 21 de cărți de artă contemporană, o campioană timpurie a artei feministe, printre primii scriitori care au argumentat dematerializarea în opera de artă conceptuală, primind numeroase premii și distincții de la critici literari și de la asociațiile de artă.

2 Lucy R. Lippard – *Șase ani – dematerializarea obiectului de artă* – o istorie cronologică a perioadei 1966-1972, în care mulți artiști, pictori sau sculptori [...] au dezvoltat noi modele, cum ar fi conceptualul, anti-forma, pământul, procesul, corpul și arta interpretativă [Gablik, p.42].

artistului de a cuceri spațiul prin intermediul conceptelor sale fondate, de fapt, pe principii de limbaj arhicunoscute (semnul, simbolul sau leitmotivele acestora) a fost pusă imediat în lumina reflectoarelor de către activiștii de mediu. Sculptorul Robert Smithon a intrat în istoria artei ca reprezentant al primelor manifestări prin conceptul de *land art*. Ce puteau să însemne pentru lumea artei spațiul și forma desfășurată fără menajamente în ambient, în aer liber? Pământul, element primordial, modelat după un proiect ambițios, la scară mare, cu o libertate de expresie de admirat a devenit materie și mijloc de expresie plastică a ideilor activiste. Așadar, iată cum poate o criză să determine mutații paradigmatică în orientările și abordările ce se produc ulterior în lumea artei.

Transformarea valorilor și a principiilor „artă pentru artă” versus „artă pentru om”

Artistul John McHale, de asemenea, reputat teoretician și sociolog din SUA, a afirmat că o tendință de transformare este reprezentată de „mutația centrului de greutate de la opera de artă la stilul de viață al artistului”, iar „granițele dintre opera de artă și viață devin permeabile” [2 p. 27]. Ideea este că stilul de viață, receptat ca operă de artă, modalitate accesibilă doar elitei Renașterii, se transformă în experiențe umane rezultate prin interacțiunea cu mediul înconjurător. Astăzi, mai mult decât altădată, este nevoie de aplicarea conceptului de educație intercultural. Va trebui pus accentul pe „pregătirea persoanelor pentru a percepe, accepta, respecta și a experimenta alteritatea, într-un mediu interacțional, prin punerea alături sau față în față a purtătorilor unor expresii culturale diferite” [1 p. 133]. „Artistul burghez vede arta ca pe o activitate privată, parte a luptei pentru dobândirea conștiinței de sine și mijloc de eliberare a individului de constrângerile tradiționale” [3 p. 39]. S-au emis acuzații grave, potrivit cărora destinul artei nu putea fi altul decât acela de „fundătură a preocupării narcisiste pentru sine” prin „devitalizarea culturii în stadiile finale ale capitalismului” (vezi respingerea subiectelor sociale ale avangardei anilor '60).

Prin „...întoarcerea la realitatea socială, familiară”, Richard Cork¹ și Peter Fuller² au afirmat că „sub capitalismul de monopol arta a devenit decadentă în mod malign, fiind impotentă din cauza publicității și a media” [3 p. 43-44]. În căutarea unicității extraordinare, după apariția romantismului, artistul s-a orientat către: singularitate, autonomie, libertate individuală, eliberare de reguli și restricții, oscilarea între despotism și fragilitate, imaterialitate și perisabilitate, în final, către dematerializarea artei, pentru ca produsul acesteia să-și piardă valoarea. Pe acest teren socio-cultural criza artistului contemporan dăinuie încă de la sfârșitul secolului XX. Izolarea artistului produsă, de această dată, de criza pandemiei amplifică, de fapt, distanțarea la care acesta era obligat să recurgă încă de la instaurarea capitalismului.

Avatarurile expresionismului de la începutul secolului XX (perioada dintre anii 1900-1920) iată că revin ciclic în 2020. Prin îngroșarea realității și distorsionarea figurii umane, ca „un jalon al noii viziuni despre lume” [4 p. 357], *Strigătul* pictorului norvegian Edvard Munch din Oslo, „eliberat la Berlin în 1893”, exprimă cu obstinație „subtila comunicare a suferinței mentale”, în care lumea „... își strigă în afară propria alienare, în care totul era simultan, improvizat și acaparator, un etos în care granițele artei și vieții începeau să nu mai fie distincte” [5 p. 357-358].

Preocuparea, care l-a caracterizat și pe Rembrandt, „cum să transmiți în formă fizică sentimentul de a fi conștient, de a trăi ceva, indiferent ce anume” [4 p. 358], a generat și avatarurile expresionismului. „Tabloul relevă chinul interior al artistului. Munch se simțea copleșit de singurătate, de teamă și de anxietate în fața modernității sfârșitului de secol. O reprezentare simbolică a disperării umane, imaginea morbidă a fost inspirată de o mumie peruană recent descoperită” [5 p. 393]. O altă lucrare expresionistă ce poate fi luată ca exemplu pentru reacția artistului în fața conflagrațiilor, a crimelor împotriva umanității este *Noaptea*, tablou pictat de Max Beckmann în 1918. „Tortionarii și torturații

1 Richard Cork – fost editor al Studio Internațional și critic de artă pentru ziarul londonez „Evening Standard”, activ la sfârșitul anilor '70 în organizarea unor expoziții care intenționau să prezinte o alternativă la modernism, pentru a distruge hegemonia picturii pe încheieturi.

2 Peter Fuller – discipol declarat al lui John Berger.

înlanțuiți simbolizează situația umanității într-o lume apocaliptică” [5 p. 393]. Lucrări ca cele realizate de Ossip Zadkine (sculptura pentru monumentul *Orașul distrus* din Dresda sau *Guernica*, pictură uriașă lucrată de Pablo Picasso) subliniază faptul că artistul nu a rămas indiferent față de zbuciumul adus de catastrofele, tragediile sau suferințele umanității. În actualitate se produce acea uniformizare prin ascunderea parțială a figurii umane datorită măștii. Doar ochii pot fi văzuți. Iată că nu ne rămân deschise decât acele ferestre ale sufletului – ochii. Teama, frica, izolarea, distanțarea produc adesea anxietate, depresie, angoasă. Distorsionarea realității se produce printr-o panică generalizată, care este amplificată prin intermediul mass-mediei. Asistăm la efectele amplificate ale izolării și distanțării datorită limitării sau reducerii contactului individului cu lucrurile și obiectele ca produse sociale, iar psihicul uman suferă mutații prin alienare sau înstrăinare.

Receptarea artei în vreme de criză

Această problematică subliniază, de fapt, accentele de impact ale crizei mondiale în mod direct asupra publicului și indirect – asupra artistului. Acestea se întrevăd și pot fi analizate în concordanță cu gradul de cultură, cu backgroundul cultural al societății, cu rolul și funcțiile artei din trecut, prezent și viitor. În revista americană „ART News”, Alvin Toffler a afirmat accentuat: „Cheia înțelegerii artei de azi și a perspectivelor ei de viitor nu stă în ceea ce fac sau cred artiștii, ci în descifrarea noii ambianțe în care ei înșiși se află plasați” [2 p. 26]. Asistăm, astfel, la o transfigurare a sistemului de valori din societate, la schimbarea tipului de relații interumane prin reformarea și restructurarea limbajului de comunicare simbolic pe baza imaginii. Revoluția industrială și efectele dezvoltării tehnologiei computerizate au fost anticipate cu încă 20-30 de ani înainte. După primele două decenii ale mileniului al III-lea, acestea au condus la următoarele tendințe: discontinuități stilistice, diferențieri privind diversitatea și eterogenitatea și la efemeritatea imaginilor artistice prin caracterul temporar al acestora.

Negarea anumitor principii și promovarea altor concepte prin schimbarea registrelor tematice influențează în mod categoric receptarea artei. Contactul indirect (prin rețeaua Internet, online) cu opera de artă și cu actul artistic suferă transformări legate de receptare și de percepție. Munca de echipă în cadrul muzeelor ori în sălile de expoziții este diminuată sau aproape dispăre, produsul acesteia suferind modificări de abordare (de prelucrare sau promovare în mediul virtual). În prezent, impactul major al tehnologiei reduce decalajul în domeniul educației. Expozițiile de artă se desfășoară în mediul online. Universul lărgit și experiențele trăite în contextul unui ambient guvernat de un imens flux de impresii tactile și vizuale se caracterizează prin versatilitate tactilo-chinestezică. Izolându-ne față de mediul exterior, proprietățile tactilo-chinestezice ale produselor artistice (tridimensionale) nu pot fi percepute prin intermediul receptorilor corpului uman. Contactul indirect cu opera de artă duce la o minimizare a existenței fizice permanente operei, căci totul este intermediat prin tehnologia computerizată. Accesul la o parte din sursele de inspirație este limitat sau lipsește cu desăvârșire.

Imaginându-ne un arc istoric peste timp, aș compara acest interval al crizei provocat de pandemie cu perioade renumite din istoria umanității. Unele crize au persistat mult mai mult timp, datorită nivelului mai redus de dezvoltare al științei din domeniul medicinei. Perioada întunecată din Evul Mediu, cea din jurul anilor 1620, sau intervalul cuprins în al doilea deceniu al secolului XX pot fi cele mai bune exemple.

În plan cultural, crizele și războaiele pot fi propice unor renașteri și redimensionări ale conceptelor. Ele sunt urmate de perioadele de acumulari în toate planurile. Evenimentele numeroase în spațiul public ce implică interactivitatea umană deveniseră uneori aproape o rutină. Inflația în domeniul artistic, a numărului ridicat de produse estetice a determinat ca valoarea acestora să scadă progresiv. Pericolul s-a extins și are efecte semnificative de scădere a calității, dar și a cantității, în raport cu valoarea de altădată a obiectului artistic.

Obținerea și multiplicarea obiectelor cu valoare artistică și a imaginilor acestora poate implica o cădere în capcana derizoriului și a lipsei originalității, datorită obținerii artefactelor prin implicarea

tehnologiei informatizate, unde totul se raportează la algoritm, viteză și standardizare. Odată cu integrarea obiectelor *ready-made* în mesajul transmis prin imagine s-a produs o diminuare a impactului transmis prin autenticitatea și calitatea estetică a produsului artistic obținut în mod artizanal. În creație se poate instaura ușor hazardul, improvizația și căderea în banal. Pentru a salva condiția și temeiul artelor în redarea formei unii artiști recurg la o supra-stimulare a gândirii comparative, supralicitând interpretarea acestora prin metamorfozare sau înlocuire. Substituirea obiectelor în funcție de scopul și ținta estetică se poate înțelege și prin crearea de noi forme, după un exemplu simplu: din forma „A” cu valoare arhetipală, deja bine definită, vom crea o altă formă – „B”, datorită asemănărilor numeroase dintre caracteristicile formei inițiale. Datele fizice și particularitățile funcționale și semantice ale acestora vor coincide, astfel încât „A” se va regăsi în „B”, iar „B” va include datele originale ale lui „A”. În mod logic, dacă $A = B$, atunci $A < AB > B$. Cu ce am putea înlocui forma inițială și funcția acesteia? Cum vom putea obține o nouă formă, modernă sub aspect, funcție și semnificație? Desigur, prin utilizarea conținutului și a valorilor arhetipale și simbolice ale acestora în procesul metamorfozării.

Criza și efectele izolării pot aduce mult mai mult decât ne-am fi imaginat în ceea ce privește impactul și beneficiile artei asupra mediului social. Artiștii pot crea cu mai multă profunzime și libertate în alegerea subiectelor, detașându-se de tumultul cotidian. Cu excepția unor subdomenii având interacțiune directă cu scena și publicul, în timpul supremației Internetului promovarea produsului artistic se poate intensifica până la saturație. Artistul și creațiile sale revin, de fapt, în centrul atenției prin forța tehnologiei. Arta își repercutează din abundență ideile, conceptele și idealurile asupra receptorului. Atrăgându-l mai intens, îl va captiva în scopuri constructiv pozitive.

Impactul noului context social asupra artistului

Efectul general reflectat de pandemia actuală a determinat o ambianță generală desprinsă de realitatea obișnuită. Henry Alfred Kissinger¹ a afirmat în „The Wall Street Journal” că „atmosfera suprarealistă a generat crearea unei alte lumi, o lume ce va proiecta o altă epocă”². Prin valorile și modificările diferite ale preceptelor, criza a creat un impact fără precedent, extinzându-se exponențial și afectând grav macroeconomia. Nivelul de gravitate produs va fi cunoscut treptat, iar urmările vor fi prevăzute după încetarea măsurilor de urgență pentru protejarea societății. Atacul temporar asupra sistemului de sănătate a declanșat un impact negativ la nivel structural. Criza va oscila în timp. Măsurile ce le-a presupus vor fi testate prin capacitatea sistemelor de a-și modifica programele și a se coordona global prin: acumulare de resurse, reevaluarea utilității frontierelor sau extinderea acestora și explorarea domeniilor științifice. Reformularea acestor concepte de către teoreticienii iluminați poate conduce la haos și la discrepante majore, la situații anacronice în lume. Puterea financiară a statelor sau a uniunilor și organizațiilor de pe mapamond va influența în continuare în mod mai accentuat luarea deciziilor pentru sprijinirea populației de pe toate continentele planetei. În ceea ce privește sistemele de frontiere de stat, se va pune problema reactivării conceptului urban de odinioară, cel al „cetății cu ziduri”. Încrederea reciprocă între oameni va scădea prin distanțarea impusă. Aici arta ar putea avea un rol determinant, de alienare și de apropiere a oamenilor, datorită mijloacelor sale de socializare spirituală, bazate pe procese psihice și senzoriale de operare comune. Se insistă din ce în ce mai mult asupra reevaluării principiilor liberale ale noii ordini mondiale. Validitatea drepturilor civile garantate (libera circulație, munca și exprimarea în public etc.) prin constituțiile statelor va atrage reacții de reticență, indignare sau protest la nivel cultural, politic și economic, datorită efectelor produse.

1 Henry Alfred Kissinger – politician, diplomat și consultant geopolitic american, de origine germană, care a ocupat funcția de secretar de stat și consilier de securitate națională în administrațiile prezidențiale ale lui Richard Nixon și Gerald Ford. Ca refugiat evreu care a părăsit Germania nazistă împreună cu familia sa în 1938, a devenit consilier pentru securitate națională în 1969 și secretar de stat american în 1973. Pentru acțiunile sale de negociere a încetării focului în Vietnam, Kissinger a primit Premiul Nobel pentru pace în 1973.

2 Doru-George Pascal – <https://vivafm.ro/2020/17/05/tunelul-timpului-si-arhivele-mileniului-III>.

Provocările istorice ale liderilor lumii (poluarea mediului, calamitățile, toate efectele datorate încălzirii climatice) vor fi corelate în mod direct cu efectul de gestionare a crizei și tranziția către epoca post-coronavirus. Prin cultura sa, prin capacitatea de sinteză a impactului asupra psihicului și cu ajutorul produsului creativității, artistul poate contribui în mod pozitiv la căutarea unor noi valori și idealuri de moralitate la care să ne raportăm.

Dificultatea ce a decurs din limitarea interacțiunii umane și a omului cu mediul exterior (de fapt, cu natura) determină o re consolidare a relației Om – Natură. Această căutare și distanțare socială amplifică prețiozitatea și atracția între indivizi, între oameni, nevoia lor de a socializa. Un efect sigur va fi acela de a renunța treptat la individualism, la orgolii. Să presupunem că și conceptul *artă pentru artă* se va transforma, probabil, în *artă pentru om*. Mediul social al omului va constitui, credem, un adevărat destinatar al actului artistic săvârșit de camarazii săi, de semenii lui. Artistul este bulversat de impactul expansiunii și evoluției progresului tehnologic, fiind necesar ca el să-și poată adapta și reconfigura limbajul de exprimare în funcție de arta sa. Poetul și scriitorul resimt impactul crizei în măsura în care fiecare reușesc să transfere o parte din senzațiile trăite la nivel psihic în creațiile lor ca pe reacții și atitudini sub asediul însingurării și al distanțării sociale. Frustrările și lipsa unui feedback din partea auditoriului pentru muzicieni se ivesc datorită lipsei acestora și a publicului din sălile de concert. Calitatea muzicii transmise pe calea undelor sau a internetului poate suferi modificări și se află în strânsă legătură cu dotările ce le presupune tehnologia modernă audio-video. Actorul sau păpușarul are nevoie de prezența directă a publicului în sala de spectacol. Exprimarea și interpretarea rolului primit de la regizor într-o distribuție se produce printr-un contact direct cu scena. Difuzarea filmărilor unor spectacole susține cultura vizuală a publicului, însă nu produce aceeași intensitate a emoțiilor transmise de artiști într-o sală de spectacole sau într-o galerie de artă. Pictorul, sculptorul sau graficianul se confruntă cu lipsa publicului din sălile de expoziție. Prin intermediul monitoarelor sau ecranelor percepția culorilor și nuanțelor devine diferită. Liniile, formele și volumele par adesea distorsionate, atât din cauza performanței camerelor cât și a sistemelor de procesare, emisie și recepție, a monitoarelor sau ecranelor. Transferurile între modelele de culoare RGV¹ și CMYK² procesate în design grafic de pe placa video a computerului pe monitoare pot da erori cromatice. Fotografii este văduvit de subiectele focalizate direct în public și în natură. Coregrafii și dansatorii pot resimți inutilitatea sau imposibilitatea actului lor artistic, datorită izolării și a lipsei dotărilor legate de spațiul de creație. Designerii pot fi efectiv avantajati de specificul mediului său de lucru informatizat. Cu ajutorul computerului și a imprimantei munca sa poate continua pentru designerii grafici, fără prea multe neajunsuri, cu condiția ca produsele sale artistice să aibă dimensiuni relativ reduse. Limitându-se la masa și instrumentele sale de lucru, designerii nu ar mai avea nevoie de marile mașini de imprimat, de plotere. Am lăsat în ultimul rând arhitectii și sculptorii ca exemple pentru zona cea mai dezavantajată de impactul acestui tip de criză. Atât arhitectii cât și sculptorii lucrează cu spațiul, cu materia, cu forma tridimensională, excluzând mijloacele și dotările specifice atelierelor acestora. Ne este cunoscută expresia „am nevoie de spațiu ca de aer”. Iată că formele și produsele proiectate de scenograful și constructorii de păpuși pentru teatru sau arta animației se află într-o strânsă relație cu spațiul, cu mediul înconjurător, cu elementele plastice ambientale și cu scena de producție. Forma determină spațiul, iar spațiul impune forma. Structurarea spațiului cu ajutorul elementelor plastice se produce doar prin intermediul artistului, printr-o directă implicare a acestuia în viața estetică a societății.

Teoria influenței directe a revoluției științifice și tehnice contemporane asupra evoluției artei are o considerabilă parte de adevăr. Arta devine uneori și un mijloc sau un mediu de ingerință al

1 RGV – modelul de culoare aditiv – redă o imagine prin emisie de lumină, imposibil de reprodus de pe monitor.

2 CMYK (din lb. en. Cyan, Magenta, Yellow, Key – cyan, magenta, galben & cheie) este un model de culoare substractiv utilizat în tipărirea color. Pentru obținerea unei culori sunt combinați pigmenții celor patru culori de bază: cyan, magenta, galben, negru. Cu ajutorul acestui model se pot reproduce aproape toate culorile din spectrul vizibil; nu pot fi reproduse culorile fluorescente etc.

politicului, o formă de activism prin deschiderea ei către nou, îndemnul și încurajările omului de a se ridica în sfera libertății, de reacție împotriva unui sistem sau regim totalitar. Arta suferă mutații, datorită emancipării omului față de contingenta confuză sau de necesitatea întârziată, conservatoare, retrogradă, neînțeleasă și devine expresia timpului său.

Viitorul artei

Avatarurile artei pot evolua spre o deslușire a vechilor mistere ale universului și a unor probleme importante prin intermediul științei. Acestea vor determina ca arta să devină mediul de aplicare a unor descoperiri și experiențe noi. Printr-o contribuție în plan afectiv artistul găsește oportunitatea integrării rezultatelor cunoașterii în producțiile sale prin abordarea pluridisciplinară.

În mod paradoxal, spiritualizarea artei se va produce odată cu acest declin. Spiritul uman va renaște cu adevărat în domeniul artistic. Artistul își va reveni și se va remonta în privința inspirației și a creațiilor sale ce vor urma perioadei la care ne referim. Acest interval de timp nefast pentru întreaga societate are un impact benefic asupra sa. Investiția în artă pe timp de criză va reduce riscul de a pierde în timp valoarea banilor. Unele case de licitații și-au crescut cifra de afaceri în mod miraculos. Introversitatea prin introspecție asupra propriei sale ființe face din artist mediul propice pentru dezvoltarea căutării spiritualului în artă. Societatea va căuta întoarcerea la spiritualizare – o componentă redusă treptat înainte de izbucnirea pandemiei – la valorile umane definitorii pentru mentalul colectiv.

Potrivit cugetărilor și scrierilor lui Radu Sommer, printre observatorii evoluției artei și opiniile acestora asupra dimensiunilor temporale ale acesteia se regăsesc multe viziuni antinomice. Ei accentuează negarea trecutului și a viitorului în artă. Viziunea unilaterală ermetică a acestui pragmatism îngust, existențialist, determină o recunoaștere a autenticității prezentului, în mod exclusiv. Pentru aceștia „timpul se dilată” doar în prezent, fără o anumită perspectivă, iar pentru alții viitorul ar oferi suficientă incertitudine, arta evoluând în derivă. „Ca parte a viitorului spiritualității umane, viitorul artei nu ar putea fi altul decât cel al acestei spiritualități, luată în întregul ei” [2 p. 40]. Criticul de artă Jean Jacques Gleizal, în lucrarea sa *Arta și politicul*, susține ideea că arta contemporană se află într-o zonă a confluenței dintre social, politic și juridic. Evidentă a fost și constatarea că, în urma deciziilor și restricțiilor politice, pot decurge și numeroase suspiciuni legate de diferite teorii conspiraționiste, de anumite interese economice, de subordonare și manipulare a maselor și, de ce nu, chiar în plan cultural. Ne este cunoscută maxima ce caracteriza acțiunea de expansiune a imperiului roman „divide et impera”.

De la studierea și transpunerea lucrărilor practice, începând cu domeniul artelor plastice, al designului și până la construcția măștilor, păpușilor, marionetelor, a sistemelor de animare și a decorului în scenografia teatrului de animație, metodică procesului didactic poate suferi modificări importante, dar și abordări diferite, cu o dificultate variată în funcție de conținut.

Concluzii

Va trebui să reconsiderăm relațiile de compatibilitate sau echivalență, dar și cele aflate în dezacord ori antagonism în învățământul artistic efectuat la distanță cu elevii și studenții, pentru a reduce antinomiile care apar și a nu minimiza calitatea nivelului cultural, utilizând tehnologia informatizată ca mediu de lucru. Să sperăm că libertatea spiritului va deborda odată cu „descătușarea omenirii”. Talentul, tenacitatea și creativitatea umană vor influența dimensiunea culturală dată de valoarea actului artistic. Aceste considerente nu vor afecta decât în mod pozitiv și exponențial în bine expresivitatea, monumentalitatea, calitatea și viziunea estetică unică pe care o conferă artiștii mediului antropocentric înconjurător, ca spațiu viu al operei de artă pentru evoluția existenței noastre fizice și spirituale.

Referințe bibliografice

1. CUCOȘ, C. *Psihologie*, ediția a III-a revăzută și adăugită. Iași: POLIROM, 1996-2014. ISBN e Pub.: 978-973-46-5156-6; ISBN e PDF: 978-973-46-5157-3; ISBN print: 978-973-46-4041-6.
2. MAȘEK, V.E. *Arta viitorului, prospecțiuni estetice*, antologie. Prefață și trad. de Victor Ernest Mașek. București: Meridiane, 1979.

3. GABLIK, S. *A eșuat modernismul?*. Trad. din l. engleză de Viorel Zaicu, Știință și Religie, col. coord.: Basarab Nicolescu și Magda Stavinski. București: Curtea Veche, 2008. ISBN 978-973-669-620-4.
4. BELL, J. *OGLINDA LUMII, O Nouă Istorie a Artei*. Trad. Bogdan Lepădatu, Tania Șiperco. București: Vellant, 2007. ISBN 978-973-88392-0-5.
5. STOTLAND, I. *Arta. O istorie ilustrată*. București: Litera, 2017. ISBN 978-60633-1930-3.